

KISA KISA.

Ekonomide Kara Para Kavramı

Derleyen Kim. Müh. Mehmet Emin GÜLE

04/07/2023

Zaman zaman ekonomi haberleri içinde sık geçen bazı terimleri hatırlamak ve doğru cümlelerle benimsemek gerekebiliyor.

Kara Para ve Diğerleri

Günlük konuşma dilinde birbiri yerine kullanılan bazı kavramlar var: Kara para, vergi dışı kazanç, kayıt dışı kazanç, yastık altı varlık. Bunlardan bazıları birbiriyle iç içe olsa da aslında hepsi oldukça farklı kavramlar. Bunları sırayla açıklayalım.

Kara para: Yasa dışı yollarla elde edilen kazançlara kara para deniyor. Bunlar, genellikle kaçakçılık, uyuşturucu ticareti, fuhuş, yasadışı silah satışı, yasadışı kumarhane işletilmesi gibi konusu suç oluşturan faaliyetlerden elde edilen gelirler ve servetlerdir. Yurda kaçak yollarla uyuşturucu sokup burada pazarlayan kişilerin buradan elde ettiği gelir kara paraya örnektir. Kara para, konusu suç oluşturduğu için vergi ya da başka açılardan bildirim konusu olmaz, dolayısıyla bu yolla elde edilen kazançlar vergi ve kayıt dışı kalır.

Vergi dışı kazanç: Vergi dışı kazanç, kara para şeklinde elde edilen kazançlarla

konusu suç oluşturmeyen, normal bir faaliyet sonucu elde edilen ama tamamı ya da bir bölümü kazanç olarak bildirilmediği için vergisi ödenmeyen kazanç ve iratları kapsar. Sattığı malların bir bölümünü kayıt altına almayan ve dolayısıyla bu mallardan elde ettiği gelirin vergisini ödemeyen bir marketin bu faaliyeti vergi dışı ticari kazancın

örneğidir. Aynı şekilde serbest çalışan bir doktorun muayene karşılığında aldığı ücretlerin bir bölümünü kaydetmeyip vergisini ödememesi vergi dışı serbest meslek kazancının, evini kiraya veren ve elde ettiği geliri bildirmeyip gelir vergisi ödemeyen bir kişinin elde ettiği gelir, vergi dışı iradın örneğidir.

Kayıt dışı kazanç: Kayıt dışılıktan kastedilen şey GSYH hesaplarına girmeyen gelirlerdir. Kara para olarak elde edilen kazançlar ve/veya vergi dışı kazançlar aynı zamanda kayıt dışı kalırlar. Uyuşturucu ticareti yoluyla kazanılan kara para ya da vergisi ödenmeden elde edilen kazanç bildirilmediği ve dolayısıyla kayıtlarda yer almadığı için GSYH hesaplarına da girmez. Bununla birlikte bu kazançlar eğer yurtiçinde ya da yurtdışında yastık altına gitmiyor da bir şekilde harcamaya dönüşüyorsa GSYH hesaplarına ve dolayısıyla kayıt içine girer.

Not;
GSYİH (Gayri safi yurt içi hasılat) verilerini bulmak için şu formül uygulanır:
$$GSYİH = \text{Tüketim} + \text{Yatırım} + \text{devlet harcamaları} + (\text{ihracat} - \text{ithalat})$$

GSYİH'den amortismanlar (sermayenin aşınma ve eskime payı) çıkarıldığı zaman safi yurt içi hasıla elde edilir. "Gayrisafi", sermaye stoğuna amortismanın eklenmiş olduğunu ifade eder.

Yastık altı varlık: İster kara para, ister kayıt dışı, ister vergi dışı olarak kazanılmış isterse de tümüyle vergisi ödenerek normal yoldan elde edilmiş olsun kazançlardan banka hesapları dışında saklanan bölüme yastık altı varlıklar deniyor. Söz konusu varlıklar piyasa dışında tutulduğu için ekonomiye bir yararı bulunmayan (atıl) varlıklardır. Bunlar genellikle döviz, altın, değerli maden veya değerli taş, kripto para gibi formlarda saklanır. Bu varlıklar bankalarda mevduat olarak tutulsa krediye dönüşerek piyasaya katkı sağlayabilecekken bu şekilde piyasa dışında saklanması halinde atıl varlık halini alırlar.

Buraya kadar sıraladığımız kavramların birbirine karıştırılması veya birbiri yerine kullanılmasının nedeni bunların çoğu kez içli dışlı olmasından kaynaklanır. Örneğin kara para bankaya yatırılmadığı, bankalardaki kiralık kasalarda

veya evlerdeki kasalarda saklandığı için aynı zamanda yastık altı varlık olarak da kabul edilir. Benzer şekilde vergi dışı kazanç ve kayıt dışı kazanç da yastık altı varlıklar içinde yer alabilir. Yastık altı varlıkların diğerlerinden en önemli farkı bunun içinde normal yollardan elde edilen ve vergisi ödenmiş bulunan gelirlerin de yer alabilmesidir. Aylık ücret alan bir çalışan biriktirdiği paralarla gram altın alıp onları evindeki kasasında saklıyorsa burada herhangi bir kara para, vergi dışılık ya da kayıt dışılık söz konusu değildir. Burada olan bu bireyin birikimini bankada tutmak yerine evinde saklamayı tercih etmesidir. Bu şekilde sakladığı varlık, piyasadan çekilmiş bir satın alma gücü olduğu için atıl kaynağa dönüşerek yastık altına gitmiş olmaktadır.

Kaynak: Mahfi Eğilmez-Kendime yazılar